

FÜST MILÁN:

FERENCZY GYÖRGY MŰVÉSZE

Mi a műélvezet elfogultlanságának legfőbb feltétele? – tették elém az iskolában a kérdést. – Évszázados tapasztalatom e dologban a következő – felelem erre, ha én egy művésztől, mondjuk, valamely emlékem vagy elképzelésem, vagy akár művészi meggyőződés alapján azt követelem, hogy egy bizonyos művet csakis és kizárólag így vagy úgy muszáj játszania, akkor ez a követelményem nyilvánvalóan elfogulttá tesz, s várakozásomban természetesen könnyen csalódhatok is. És mikor nem vagyok elfogult? Ha nem követelem tőle semmiféle szkéma betöltését, ha átadom magam a művésznek minden előzetes követelmény nélkül, hogy vigyen, ahova akar, s merőben erre az új élményre bízom, hogy mit gondoljak az illető művészetéről. . . Ez eddig hagyján. Elméletnek ez nagyon megteszi, lelki tendenciának szintén: aki ilyesmire törekszik, nem cselekszik rosszul. Az ilyen szándékot szívesen nevezem a műélvező erkölcsének, csak éppen hogy valóban kivihető-e az ilyen tisztaságában, az a kérdés. Nem óhatatlan-e, hogy ha valamely gyönyörű emlékem már van egy dologról, hogy ezt magam elé idézzem és összehasonlítással éljek? Hogy tehát a régiek javára elfogult ne legyek, ehhez az kell, hogy az új produktum hatalmával eltérítsen a régitől, s én szívesen mehessek vele.

Nos, Ferenczy György zongoraművészetével pontosan ilyen viszonyban vagyok. Romantikus zeneművek dolgában én minden idők legnagyobb művészeinek a felejthetetlen Sauer Emilt tartottam, s ez a nagy példakép engem semmit sem zavart abban, hogy Ferenczy művészetét kellőképpen megcsodáljam, olyan hatalma van ennek a művészetnek. S mármost mi mindenből áll össze ez a hatalom? Mindenekelőtt abból, amit Banda Edénél is annyira megcsodáltam: a zenélés természetessége és egyszerűsége volt az az attraktív elementum, amely nem maradhatott hatástalanul az emberen. Ezek ugyanis mind a ketten úgy ülnek le remekeiket megszólaltatni – mit mondjak? –, mint ahogy más ebédhez ül, vagy rágyújt egy szivarra: se készülnek, se szándéknak vagy koncentrált erőfeszítésnek nyoma sincs magatartásukban, ennél fogva semmiféle terhet, feszültséget, nyugtalanságot nem plántálnak belém. De hogy most csak Ferenczyról szóljak, az ő nagyszerű technikája is olyan ezáltal, hogy ujjai sohase ragadnak bele a billentyűkbe, s én sohasem azt érzem, hogy micsoda fáradságos küzdelmek eredménye ez a technika! Hanem mindenkor azt: – hogy no lám, ilyen könnyű fuvalom ez az egész? Mondjuk is ki mindjárt, hogy Ferenczy György a könnyedség netovábbjának mestere.

És vajon mit szólaltat meg ilyen könnyedén? Mindenekelőtt olyan műveket, amelyeknek könnyedség és egyszerűség a lelke. Schumann *Gyermekjelenetei* vagy Schubert *Moments musicaux*-ját még Sauer se játszotta egyszerűbben és melegebben, sőt! Igenis, azt kell mondanom, hogy sőt! Sauer játéka mélyén ugyanis mindenkor ott lappangott, vonult személyiségének valamely nagyon bájos modorossága, amellyel talán még fokozta is művészetének érzéki varázsát – Ferenczyben remek ösztönössége mellett a zongorajáték minden tudatos furfangja megvan, anélkül, hogy akár egy halvány árnyalatnyi mesterkéeltségen tetten volna érhető. Minden nagy tudatossága mellett önfeledtnek látszik.

Ennél fogva nincs is keményen modellálva, megmerevedve nála semmi, egyetlen hangja sem élettelen, éppen mert olyan nagyon improvizatív hatást tud mindenkor tenni.

És most tegyük még egy lépést. Van Chopinnak néhány keringője és mazurkája, amelyet talán nem is hallottam még mástól olyan szépen játszani, mint tőle. S ha ennek okát kutatom, önkéntelenül felmerül bennem az a gondolat, hogy hiszen milyen művész is ez a Chopin? Nem a szív, a szenvedély és idegzet tombolásának, szeszélyének, a kedély állandó mozgalmának csodálatos költője-e ő csakugyan? S a szeszély nem momentán, nem hirtelen dolog-e? S e momentaneitás kifejezésére nem az improvizációra leghajlamosabb kedély alkalmas-e igazán?

Nyilván ezért illenek olyannyira össze Chopin és Ferenczy. Legutóbb, múlt heti hangversenye után azt a szót írtam fel róla magamnak, hogy Ferenczy törvénnyé tudja tenni a szív szeszélyét, amin azt értem, hogy e szeszélyes mozgalmat olyan természetessé tudja tenni számunkra, mintha mi mindnyájan az idegérzékenységnél, és rebbenékenységnél, a hirtelen felfokozottságnak éppoly szenvedői volnánk, mint maga Chopin volt.

S ez még mind nem elég, mert még valamit kell róla megállapítani Chopinnal kapcsolatban. Chopin keringői egész különlegesek, nincs több ilyenfajta költő, mint ő. Ő vérző szívvel táncol, nála a fájdalom keringőzik, s az egzaltáció könnyei mosolyognak. S hogy ez így van, azt Ferenczy, úgy látom, mindenkinél jobban tudja. Ezért valók ők Chopinnal annyira egymásnak.